

Bachmanns Teglværk
Amtsvejen 23
6400 Sønder

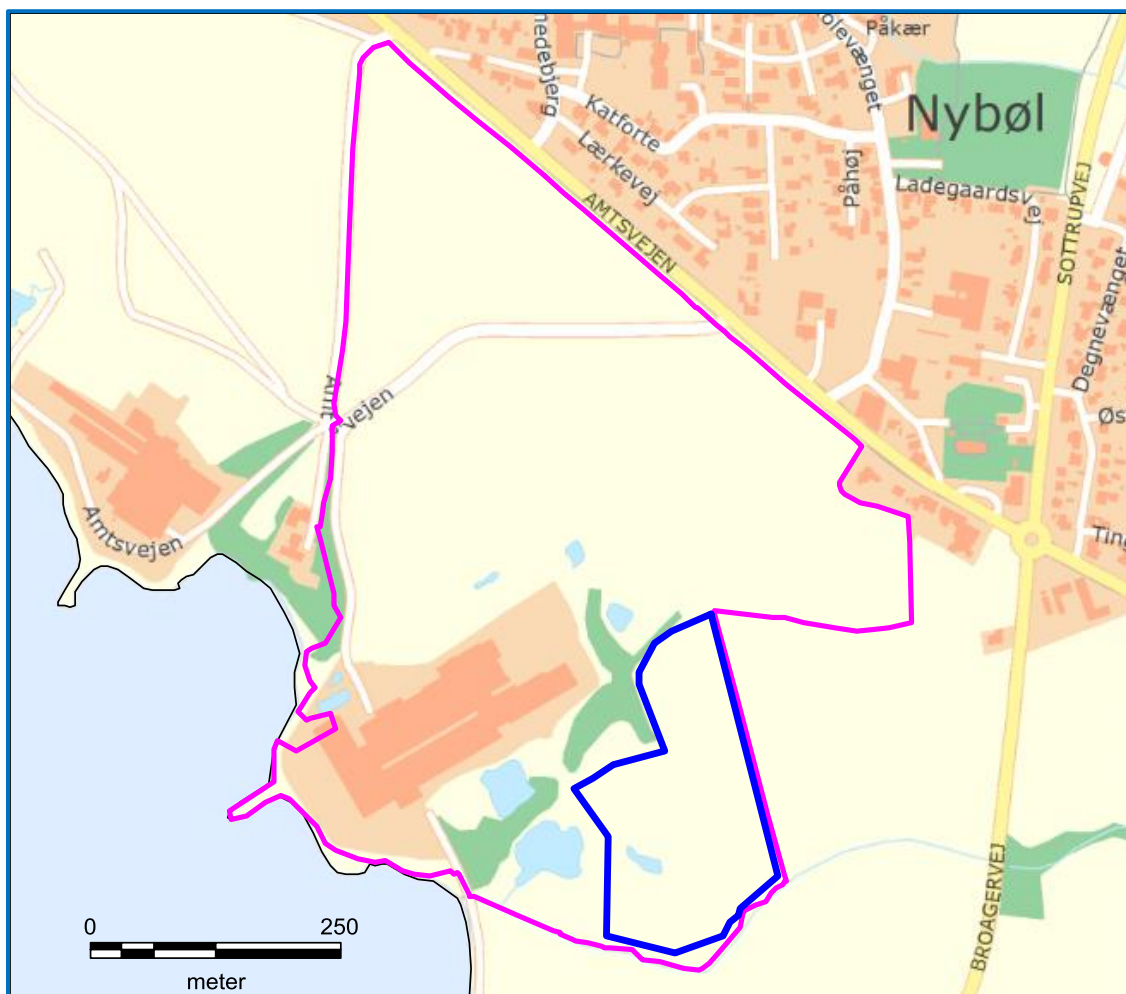
CVR-nr.: 31978017

Miljø og Råstoffer
Kontaktperson: Niels Koch
E-mail: niels.koch@rsyd.dk
Direkte tf.: 76 63 19 45

Dato: 19. december 2016
Sagsnr.: 15/42634

TILLADELSE TIL ERHVERVSMÆSSIG INDVINDING AF RØD- OG GULBRÆDENDE LER GÆLDENDE TIL DEN 15. MAJ 2021

På del af matr.nr. 1 Nybøl Ejerlav, Nybøl, Sønderborg Kommune

Indholdsfortegnelse

Tilladelse til erhvervsmæssig indvinding af råstoffer	2
Sagens baggrund	2
Ejerforhold	2
Før tilladelsen tages i brug.....	3
Vilkår for tilladelse til råstofindvinding	4
Efterbehandlingsvilkår	8
Generelle bestemmelser.....	10
Sikkerhedsstillelse.....	10
Tinglysning.....	11
Tilsyn	11
Afgørelse om VVM-pligt.....	12
Ansøgningsprocessen	14
Ansøgning – udtalelser og tilladelser (stjernehøring)	14
Partshøring	16
Høring af Sønderborg Kommune vedr. fastsættelse af efterbehandlingsvilkår	17
Klagevejledning	17
Bilag 1 – Oversigtskort – dispensation til modtagelse af uforurennet jord	19
Bilag 2 – Oversigtskort - graveplan	20
Bilag 3 – Oversigtskort - efterbehandlingsplan	21
Bilag 4 – Oversigtskort – efterbehandling jordbrugsformål - koteplan.....	23
Bilag 5 – Sønderborg Kommunes dispensation jf. naturbeskyttelseslovens § 3.....	23

Tilladelse til erhvervsmæssig indvinding af råstoffer

Region Syddanmark meddeler tilladelse til, at der indvindes 50.000 m³ rød- og gulbrændende ler årligt på et ca. 4 ha stort areal af matr. nr. 1 Nybøl Ejerlav, Nybøl, Sønderborg Kommune.

Tilladelsen erstatter tidligere tilladelse af 25. maj 2011 fra Sønderborg Kommune.

Tilladelsen til erhvervsmæssig råstofindvinding er meddelt i henhold til råstoflovens § 7 stk. 1, og den er betinget af vilkårene på de følgende sider.

Sagens baggrund

Region Syddanmark har behandlet ansøgning fra Bachmanns Teglværk, der søger om tilladelse til at indvinde rød- og gulbrændende ler fra et større område, end der tidligere er meddelt dem.

Teglværket fik i 2011 tilladelse af Sønderborg Kommune til indvinding af 50.000 m³ ler på et ca. 3,5 ha stort areal syd øst for teglværket. Tilladelsen gælder frem til 15. maj 2021.

Teglværket havde frem til 2011 tilladelse fra Sønderjyllands Amt til indvinding på et større areal, og på grund af misforståelse er teglværket i 2016 kommet til at indvinde uden for det område, de har haft tilladelse til. Området, der er indvundet fra uden tilladelse, udgør ca. 0,5 ha. Se oversigtskort bilag 1.

Indvindingen ønskes nu lovliggjort, og denne tilladelse gælder derfor arealet omfattet af gældende tilladelse fra 2011 og arealet, der er indvundet fra uden tilladelse.

Sønderborg Kommune har i forbindelse med dispensation i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3 udarbejdet vilkår for efterbehandling af det tillagte område.

Region Syddanmark har den 11. juli 2011 meddelt dispensation til modtagelse af uforurennet jord på den del af indvindingsområdet, som er omfattet af den tidligere tilladelse. Der er ikke ansøgt om dispensation til modtagelse af uforurennet jord på det område, hvor der er i en periode er indvundet uden tilladelse. Se oversigtskort bilag 1.

Ifølge Råstofplan 2012 er det ansøgte areal udlagt som graveområde for ler. Den gældende tilladelse til indvinding er givet i henhold til "anmeldte rettigheder" vedtaget af Folketinget i 1972. Rettigheden blev i 2003 forlænget til 2028. Indenfor rettighedsarealet skal der meddeles indvindingstilladelse efter råstofloven. Tilladelserne kan ifølge råstofloven kun meddeles i maksimalt 10-års perioder og med respekt for den til enhver tid gældende lovgivning.

Ejerforhold

Ifølge tingbogen står Bachmanns Teglværk som ejer af matriklen 1 Nybøl Ejerlav, Nybøl.

Før tilladelsen tages i brug

Region Syddanmark skal give accept til at indvindingen sættes i gang. Arbejdet med at rømme overjord og indvinde må ikke påbegyndes før følgende forudsætninger er opfyldt:

- **Klagefristen** skal være udløbet. Evt. klager over tilladelsen har som udgangspunkt opsættende virkning. Derfor kan tilladelsen ikke udnyttes før alle klagemuligheder er udtømt.
- **Sikkerhedsstillelse.** Der skal være stillet en økonomisk sikkerhed for efterbehandlingen af graveområdet, og den forudsatte sikkerhedsstillelse skal foreligge i form af et dokument udstedt af råstofindvinderens pengeinstitut el. lign. over for Region Syddanmark.

Øvrige tilladelser og/eller dispensationer i forbindelse med råstofindvindingen, som ikke er nævnt i denne tilladelse skal indhentes separat.

Vilkår for tilladelse til råstofindvinding

Drift

1. Tilladelsen er gældende indtil 15. maj 2021, hvor tilladelsen udløber. Såfremt indvindingen ikke er færdig, kan der søges om en ny tilladelse.
2. Der må årligt indvindes 50.000 m³ rød- og gulbrændende ler.
3. Råstofgravens driftstider er:
  - a. Gravemaskiner, transport- og oparbejdningsanlæg: hverdage kl. 06 - 18
  - b. Udlevering og læsning kan dog ske i tidsrummet: hverdage kl. 06 - 18
4. Til råstofindvinding, herunder behandling af materialerne, må kun anvendes de i ansøgningen angivne maskiner; gummiged, gravemaskine og lastvogne. Afvigelser herfra kan kun ske efter aftale med Region Syddanmark.
5. Efter etableringsfasen må det ækvivalente støjniveau fra indvindingsområdet i driftssituationen ikke overstige følgende værdier målt/beregnet ved nærmeste nabobebyggelse:

Dage	Tidsrum	Støjniveau
Mandag – fredag	07.00 – 18.00	55 dB (A)
Mandag – fredag	22.00 – 07.00	40 dB (A)
Andre tidspunkter		Lukket

Områder for blandet bolig- og erhvervsbebyggelse, centerområder (bykerne)

Dage	Tidsrum	Støjniveau
Mandag – fredag	07.00 – 18.00	45 dB (A)
Mandag – fredag	22.00 – 07.00	35 dB (A)
Andre tidspunkter		Lukket

Boligområder for åben og lav boligbebyggelse

Hvis tilsynsmyndigheden finder det påkrævet, skal virksomheden ved målinger eller beregninger dokumentere at ovenstående støjgrænser overholdes. Udgifterne hertil afholdes af virksomheden. Nævnte målinger/ beregninger skal udføres og rapporteres som "Miljømåling – ekstern støj" i henhold til gældende lovgivning, og skal udføres af et laboratorium eller person, som er godkendt til dette af Miljøstyrelsen.

Målingernes/beregningernes samlede ubestemthed må for stationære kilder højst være på 3 dB (A) og for mobile kilder højst 5 dB (A).

Viser målingerne/beregningerne, at virksomheden overskrider grænseværdierne, skal virksomheden lade foretage afhjælpende foranstaltninger.

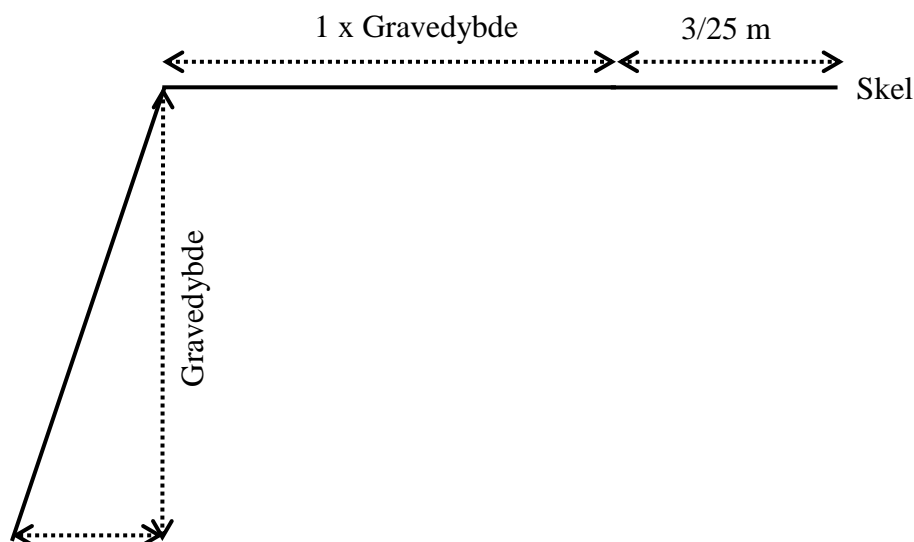
Støj fra til- og frakørende lastvogne mv. skal begrænses mest muligt. Køretøjer må, på råstofgravens areal, ikke holde med motoren i gang, med mindre læsning gør det påkrævet.

6. Der må ikke opstå støvgener uden for råstofgravens areal. Konstateres støvgener, der kan henføres til virksomhedens drift, skal der træffes foranstaltninger til nedbringelse af generne.
7. Muld og overjord, som ikke straks anvendes i efterbehandlingen, skal henlægges i depoter indenfor arealet til brug for efterbehandlingsarbejdet, og må ikke fjernes fra indvindingsområdet. Muld og overjordsdepoter skal placeres således, at der ikke kan ske sammenblanding med andre materialer.
8. Hvis der sker skader på skel eller evt. levende hegn, er indvinder forpligtet til at udbedre skaderne.
9. Arealet, hvorpå der indvindes, må ikke overstige 2 ha. Der skal ske en løbende efterbehandling af afgravede områder i samme takt som indvindingen skrider frem. Ved graveområdet forstås områder, hvor muld og overjord er fjernet og gravning er påbegyndt, dog undtaget områder, som anvendes til interne veje, lager og produktionsanlæg.
10. Råstofindvindingen skal tilrettelægges og udføres i overensstemmelse med graveplanen, jf. bilag 2. Eventuelle ændringer i graveplanen skal godkendes af Region Syddanmark.
11. Region Syddanmark skal til enhver tid holdes underrettet om, hvem der forestår indvindingen.
12. Personalet skal være bekendt med vilkårene i denne tilladelse samt den til en hver tid gældende grave- og efterbehandlingsplan.

Afstandskrav og jordvolde

13. Grænsen for det område der må graves i, skal sættes af i marken efter nærmere aftale med Region Syddanmark. Pælene til afmærkning mv. må ikke fjernes, og skal sikres, så de ikke bliver beskadiget. Det kan f.eks. ske med betonringe.
14. Der må der ikke graves nærmere end 3 meter meter fra privat vej, naboskel. Der må efter de 3 meter ikke graves stejlere end et skråningsanlæg på 1:1,5.
15. Der må ikke graves nærmere end 25 meter fra grundmurede bygninger. Der må efter de 25 meter ikke graves under et skråningsanlæg på 1:1,5.

16. Graves der stejlere end vilkår 14 og 15 skal afstanden til skel tillægges 1 x gravedybden, jf. 1 nedenfor.

Figur 1. Principskitse for gravning nær skel/vej, hvis der graves stejlere end vilkår 14 og 15

17. Tilladt gravedybde er til forekomstens bund under forudsætning af at skråningsanlæg ikke overskrides.

Vej og trafik

18. Al transport til og fra teglværket finder sted på interne køreveje

Forureningsforebyggelse

19. Den der udnytter tilladelsen, skal drage omsorg for, at grundvandet ikke forurenes af olie-spild fra maskiner, og eventuelle brændstoftanke og for, at gravearbejderne ikke forårsager ødelæggelse eller beskadigelse af vandforsyningen i området.
20. Alt arbejde med miljøfremmede stoffer skal ske under iagttagelse af den krævede sikkerhed og i lukkede containere eller over spildbakker med videre.
21. Tankning, olieskift og lignende af grave- og læssemaskiner samt dumpere og andre selvkørende maskiner skal foregå uden for selve gravearealet. Olieskift, vask med videre skal her finde sted på et godkendt, befæstet areal. Det samme gælder så vidt muligt for service og reparation.

22. Sorteringsanlæg, generatorer og andre mere stationære anlæg kan tankes fra en entreprenørtank, der medbringes ved hver tankning. Tankanlægget skal være indrettet så spild undgås, og tankning skal foregå under konstant tilsyn.
23. Køretøjer og andre maskiner skal holdes i god stand, så der ikke forekommer oliedryp.
24. Tanke, beholdere og tankanlæg med olieprodukter, benzin og lignende skal opbevares forsvarligt uden for selve gravearealet i aflåst container med spildbakke, så der ikke er risiko for forurening af jord og grundvand eller regn- og spildevandssystemer. Opsætning af olietanke skal anmeldes til kommunen.
25. Bortskaffelse af affald skal ske i henhold til Sønderborg Kommunes Regulativ for affald.
26. Der må ikke deponeres affald eller andet, der kan forurene grundvand, jord og undergrund i grusgraven. Der skal træffes effektive foranstaltninger mod forurening f.eks. ved hegning.
27. Der må ikke foretages afbrænding i grusgraven.

Efterbehandlingsvilkår

28. Arealet skal efter gravningens afslutning dels være efterbehandlet til jordbrugsmæssig anvendelse og dels naturområde med søer, jf. bilag 3.

Efterbehandling til naturområde med søer:

29. Efterbehandling på det område, der skal efterbehandles til natur, skal ske i henhold til de vilkår, der er opstillet i Sønderborg Kommunes lovliggørende dispensation til indvinding af ler på matr.nr. 1 Nybøl ejerlav, Nybøl af 10. november 2016, jf. bilag 5

Efterbehandling til jordbrugsmæssig anvendelse:

30. Efterbehandling på det område, der skal efterbehandles til jordbrugsmæssig anvendelse, skal ske i henhold til koteplan bilag 4.

31. Før efterbehandlingsarbejdet, herunder muldjordspålægning påbegyndes, skal Region Syddanmark underrettes herom, således at eventuelle tvivlsspørgsmål omkring efterbehandlingens/muldjordspålægningens udførelse kan afklares.

32. Der skal holdes 5 meter bræmmer omkring søer, overdrev, vandløb og moser, der er beskyttede efter naturbeskyttelseslovens § 3, hvor indenfor der ikke må indvindes ler.

Efterbehandling generelt:

33. Efterbehandlingsarbejdet skal påbegyndes og gennemføres så tidligt, som det under hensyn til råstofgravens drift er praktisk muligt.

34. Der skal stilles en sikkerhed for gennemførelsen af efterbehandlingen, jf. side 11. Region Syddanmark kan kræve sikkerhedsstillelsen forhøjet, hvis det findes nødvendigt på grund af ændringer i efterbehandlingsplanen og/eller andre forhold. Sikkerheden skal gælde til efterbehandlingen er udført og godkendt af Region Syddanmark.

35. Forinden større efterbehandlingsarbejder påbegyndes, skal Region Syddanmark underrettes herom, således at evt. tvivlsspørgsmål omkring efterbehandlingen udførelse kan afklares.

36. Fjernes eller beskadiges beplantning i skel skal en tilsvarende beplantning etableres som en del af efterbehandlingsarbejdet.

37. Graveområdet skal umiddelbart efter gravearbejdets afslutning ryddes for alle i tilknytning til råstofindvindingen opførte bygninger eller andet oplag, der virker skæmmende i naturen.
38. Alle ændringer i efterbehandlingsplanen skal godkendes af Region Syddanmark.
39. Såfremt tilladelsen inddrages i medfør af Råstoflovens § 11, indtræder efterbehandlingsforpligtigelsen omgående.

Generelle bestemmelser

Følgende gælder i øvrigt efter loven:

Tilladelsen kan tilbagekaldes af Region Syddanmark i tilfælde af grov eller gentagen overtrædelse af vilkår, eller efter lovgivningen i øvrigt.

Tilladelsen bortfalder, såfremt råstofindvindingen ikke er begyndt senest tre år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i tre på hinanden følgende år.

Vilkårene er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet og uanset om der sker tinglysning.

Region Syddanmark kan på et senere tidspunkt fastsætte yderligere vilkår eller foretage ændringer af allerede stillede vilkår, såfremt dette måtte vise sig nødvendigt.

Findes der under indvindingen grave, gravpladser, bopladser, ruiner eller andre jordfaste fortidsminder, skal fundet straks anmeldes til Museum Sønderjylland. Indvindingen skal standses i det omfang den berører fortidsmindet.

I tilfælde af at en virksomhed, som foretager indvinding, går konkurs eller i betalingsstandsning m.v., er såvel ejendommens ejer som den, der driver virksomheden, forpligtiget til straks at underrette Region Syddanmark.

Tilførsel af såvel forurenede som uforurenede jord til råstofgrave og tidligere råstofgrave er forbudt, jf. Jordforureningslovens § 52.

Resultater af råstofboringer eller prøveboringer i jorden skal indberettes til GEUS inden tre måneder efter udførelsen. Indberetningen skal ske på særlige skemaer, jf. råstoflovens § 28, stk. 1.

Der skal betales råstofafgift ved indvinding af naturbundne råstoffer, jf. lov nr. 1408 af 21. december 2005 om ændring af lov om afgift af affald og råstoffer.

Tilladelsen fritager ikke indehaveren af tilladelsen for ansvar over for tredjemand efter sædvanlige naboretlige regler.

Erstatningsansvar for eventuelle skader opstået som følge af indvindingen påhviler vedkommende, der udnytter tilladelsen, efter de almindelige erstatningsregler.

Sikkerhedsstillelse

Bachmanns Teglværk skal stille en sikkerhed til sikring af efterbehandlingsarbejderne på matr. nr. 1 Nybøl Ejerlav, Nybøl, Sønderborg Kommune på kr. 300.000 indeks 102,52 (2. kvartal 2016).

Beløbets størrelse er fastlagt ud fra et estimat på en reetableringspris på 150.000 kr. pr (åbent) hektar til jordbrugsformål.

Der skal fremsendes en sikkerhedsstillelse til Region Syddanmark, inden tilladelsen kan tages i brug.

Sikkerhedsstillelsens størrelse afhænger af, at det aktuelle gravefelt ikke overstiger 2 ha og kan reguleres, når Region Syddanmark skønner dette nødvendigt af hensyn til ændringer i prisniveau, graveplan, efterbehandling eller lignende.

Sikkerhedsstillelsen skal årligt indeksreguleres pr. 1. april efter Danmarks Statistiks reguleringsindeks for jordarbejder. Sikkerhedsstillelsen reguleres efter foregående års indeks for 4. kvartal.

Sikkerhedsstillelsen skal være gældende indtil efterbehandlingsarbejdet er afsluttet og godkendt af Region Syddanmark, idet sikkerhedsstillelsen først da vil kunne frigives.

Tinglysning

Vilkårene er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet og uanset om der sker tinglysning. Vilkårene om efterbehandling skal efter reglerne tinglyses på ejendommene, når klagefristen er udløbet. Tinglysningen sker i medfør af Råstoflovens § 10, stk. 5 med Region Syddanmark som påtaleberettiget.

Indvinder skal efter loven betale tinglysningsgebyret. Når tinglysningen er sket, sender Regionen en regning for udlagt tinglysningsgebyr.

Tilsyn

Region Syddanmark er tilsynsmyndighed i forhold til, at vilkårene i tilladelsen overholdes, jf. Råstoflovens § 31, stk. 1. Tilsynsmyndigheden kan meddele påbud om, at et ulovligt forhold skal lovliggøres inden for en nærmere fastsat frist, jf. Råstoflovens § 31, stk. 3. Tilsynsmyndigheden kan, såfremt et påbud ikke efterkommes indenfor den fastsatte frist, lade de påbudte foranstaltninger udføre for den ansvarliges regning.

Afgørelse om VVM-pligt

Region Syddanmark har gennemført en VVM-screening af det ansøgte. Det vurderes samlet, at en tilladelse til det ansøgte ikke kræver udarbejdelse af en VVM-redegørelse (Vurdering af Virkninger på Miljøet), da den ansøgte råstofindvinding ikke vurderes at give anledning til væsentlige ændringer af miljøpåvirkningen.

Der er i råstofindvindingstilladelsen stillet vilkår, der imødegår til de konkrete miljøpåvirkninger, som råstofindvindingen medfører.

Screeningen er ikke en tilladelse, men alene en afgørelse om at projektet ikke skal gennem en VVM-proces.

Lovgrundlaget

Afgørelsen om VVM-pligt er meddelt i henhold til VVM-bekendtgørelsen § 3, stk. 1

Screening er en administrativ proces, hvor projektet vurderes i forhold til en række faste kriterier, bl.a.

- projektets dimensioner,
- den miljømæssige sårbarhed i de geografiske områder, der kan blive berørt,
- påvirkningens omfang (geografisk og omfanget af personer, der berøres),
- påvirkningens varighed, hyppighed og reversibilitet og,
- projektets kumulative effekter

Projektets dimensioner

Teglværket har hidtil haft tilladelse til indvinding på et ca. 3,5 ha stort areal på teglværkets grund. Der ønskes nu tillagt ca. 0,5 ha, således at det samlede område for indvinding udgør ca. 4 ha. Der vil blive foretaget indvinding af 50.000 m³ rød- og gulbrændende ler årligt.

Den miljømæssige sårbarhed

Indvindingsområderne ligger udenfor område med særlige drikkevandsinteresser og uden for indvindingsområde til området vandværker.

Nybøl Nor er en del af "Habitatområde 197 Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als", som er udpeget som Natura 2000 område. Natura 2000 er betegnelsen for et netværk af beskyttede naturområder i EU. Regionen vurderer, at indvindingen ikke vil kunne påvirke udpegningsgrundlaget væsentligt.

Indvindingen vil ske indenfor strandbeskyttelseslinjen på 300 m fra Nybøl Nor. Kystdirektoratet har imidlertid vurderet, at da råstofindvindingen sker i overensstemmelse med tilladelse efter råstofloven og indenfor rammerne af en anmeldt rettighed vil indvindingen og heller ikke efterbehandlingen kræve dispensation.

Der er registreret beskyttet overdrev på det areal på 0,5 ha, som ønskes tillagt nu. Kommunen har vurderet, at teglværket ville have opnået dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, hvis der var blevet søgt på forhånd. Da de beskyttede naturtyper er fjernet nu, vurderer kommunen, at teglværket kan indvinde resten af leret inden der sker reetablering.

Uden for indvindingsområdet og ned mod norret findes to søer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Disse to søer berøres ikke af indvindingen.

Påvirkningens omfang

Indvindingsområdet er beliggende ca. 150 m syd vest for Nybøl by og nærmeste nabo mod syd øst ligger i en afstand af 200 m fra indvindingsområdet.

Transport til og fra teglværket finder sted på interne køreveje.

Påvirkningens varighed, hyppighed og reversibilitet

Tilladelsen vil have en varighed af 4½ år, men da indvindingen sker i henhold til anmeldte rettigheder, kan der forventes indvinding i adskillige år fremover. Råstofindvinding er en irreversibel proces, og råstofferne kan derfor ikke indvindes igen.

Kumulative effekter

Arealet er beliggende i det 86 ha store gravefelt for teglværksler ved Nybøl (540-L6), som er udlagt i Region Syddanmarks Råstofplan 2012.

Bachmanns Teglvæk er en ud af fire teglværker omkring Nybøl Nor, hvor indvindingen i årtier er foregået som "anmeldte rettigheder".

Lidt over en kilometer mod nord er der i råstofplanen udlagt flere områder som interesseområde for ler. Nærmeste indvinding sker pt. i forbindelse med teglværket mod nord, hvor der frem til 2027 er tilladelse til indvinding af op til 8.000 m³ rød- og gulbrændende ler på et 8,5 ha stort areal.

Regionen har på baggrund af det ovenstående vurderet, at de generelle miljøregler, samt de vilkår der er stillet for råstofindvindingen, er tilstrækkelige til at sikre miljøet i det aktuelle tilfælde.

Ansøgningsprocessen

Ansøgning – udtalelser og tilladelser (stjernehøring)

Ansøgningsmaterialet har været sendt i høring til følgende:

Sønderborg Kommune, Stine Jacobsen, e-mail: sjac@sonderborg.dk
Museum Sønderjylland, e-mail: planer@museum-sonderjylland.dk
Kystdirektoratet, Anette Bonde, e-mail: abo@kyst.dk
Esben Tychsen, Nybøl Norvej 10, Skodsbøl, 6310 Broager
Marianne Bolette Andsager, Nybøl Nor 2, 6400 Sønderborg

Region Syddanmark har ikke undersøgt om der findes forsyningsledninger i området. Det påhviler derfor indvinder at indhente de fornødne ledningsoplysninger, og samtidig kontakte ledningsejerne.

Der er i høringsperioden indkommet høringssvar fra Naturstyrelsen og Museum Sønderjylland.

Naturstyrelsen / Kystdirektoratets bemærkninger:

Tak for fremsendelsen af denne ansøgning om lovliggørelse af råstofindvinding på matr. nr 1 Nybøl ejerlav, Nybøl.

Det er korrekt, at vi ikke er blevet hørt i denne sammenhæng, men det er vi så nu. Jeg har følgende kommentar til sagen:

Det fremgår ikke 100% entydigt af Region Syddanmarks brev til høringsparterne om det nye graveområde også er omfattet af anmeldte rettigheder. Det fremgår heller ikke af ansøgningen.

Men jeg antager, at arealet er omfattet. I så fald anses råstofindvindingen ikke som en tilstandsændring, der nødvendiggør en dispensation fra strandbeskyttelseslinjen.

Hvis det nye graveområde ikke er omfattet af anmeldte rettigheder stiller sagen sig anderledes, og i så fald vil jeg gerne høre fra jer igen.

Med venlig hilsen

Anette Bonde

AC - fuldmægtig I Søterritoriet
+45 20 84 96 93 | abo@kyst.dk

Miljø- og Fødevareministeriet

Kystdirektoratet | Højbovej 1 | 7620 Lemvig | Tlf. +45 99 63 63 63 | kdi@kyst.dk | www.kyst.dk

Museum Sønderjyllands bemærkninger:

Dato: 25. august 2016

Museets sagsnr. 16/4955-8.1.3

Arkæologisk udtalelse vedr. ansøgning om erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. 1, Nybøl ejerlav (Region Syddanmark – 15/42634)

Udtalelse i henhold til museumslovens § 23:

Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev har modtaget høringsbrev om den ovennævnte ansøgning og har foretaget arkivalisk kontrol og arkæologisk vurdering af indvindingsområdet.

Matr. 1. er beliggende på et plateau, der ligger lige ud til Nybøl Nor. Ansøgningen omfatter en del af den sydligste del af matr. 1 Nybøl. Teglværket har ved en misforståelse udvundet uden for det tilladte areal. Teglværket har efter det oplyste i 2011 fået tilladelse fra Sønderborg kommune til at udvinde 50.000 m³ ler på et ca. 4 ha stort område sydøst for teglværket, men er altså kommet til at udvinde et område vest herfor også. Det er dette område, der søges om. Det ansøgte område er ud fra reliefkortet at dømmes allerede destrueret ved indvindingen, og der er derfor ikke bevarede fortidsminder her (se kortbilag 1-2). Museet har derfor ingen bemærkninger til det ansøgte område.

Derimod undrer Museet sig over indvindingstilladelsen fra 2006 og 2011, som Museet ikke mener, vi har haft til udtalelse, og som Museet ikke mener, vi er blevet gjort bekendt med før nu. Museet udtalte sig i 2012 om en jorddeponering i den nordlige del af matr. 1 – benævnt mark 1 og 2, men disse deponeringsområder var ifølge det tilsendte kortmateriale beliggende nord for det indvindingsområde som Teglværket ansøgte om i 2011 (Museets sagsnr. 12/3690-8.1.3 - se kortbilag 5). Museet er i tilladelsen fra 2011 citeret for - i forbindelse med en tidligere indvindingstilladelse af 3. oktober 2006 - at have udtalt at "der næppe ville være risiko for at støde på jordfaste fortidsminder. Museet gik ud fra, at hele det øverste lag af leret var fjernet i den periode, hvor der gennem tiden har været udvundet ler, og at alle eventuelle fortidsminder på arealet derfor for længst er fjernet." Museet har hverken sag eller udtalelse liggende på dette fra 2006, ligesom sagen heller ikke findes på vores georefererede kort (se kortbilag 5). På den baggrund mener Museet ikke, at vi har haft sagen til udtalelse.

Hvordan begivenhederne end har udspillet sig, må Museet i hvert fald fastholde, at den sydøstligste del af matr. 1 Nybøl ikke er destrueret, og at den citerede udtalelse fra 2006 må være udfærdiget på grundlag af fejlagtige oplysninger. Et kig på reliefkortet viser nemlig, at terrænet på den sydøstlige del af matr. 1 er bevaret, og evt. fortidsminder på denne mark kan dermed være bevaret (se kortbilag 3-4).

Omkring området er der registreret et stort antal fortidsminder. Tæt ved området er der foruden gravhøje registreret bopladser fra stenalderen, bronzealderen og jernalderen (sb. 101, 100 og 55, Nybøl sogn). Der er registreret gravpladser fra jernalderen og et voldsted - Junkerborg (sb. 62, 65 og 51, Nybøl sogn). På Nybøl kirkegård er der desuden registreret en række historiske gravsten som nu er fredede (sb. 119-132, Nybøl sogn) (se kortbilag). Det berørte område er placeret forholdsvis højt i terrænet, tæt ved vand, og vi ved af erfaring at man i forhistorisk tid foretrak netop en sådan beliggenhed, når man skulle anlægge sine bopladser.

Side 1 af 2

På baggrund af ovenstående er det Museets vurdering, at der er **risiko** for, at træffe på væsentlige jordfaste fortidsminder ved jordarbejde på den sydøstligste del af matr. 1, der må anses for ikke at være destrueret. Museet anbefaler derfor en frivillig forundersøgelse af det ikke-destruerede område, inden jordarbejdet går i gang (se kortbilag 4).

Forundersøgelsen vil kunne afsløre, om der findes væsentlige fortidsminder på området, og om de har en sådan karakter, at de skal udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. Da arealet overstiger 5.000 m², skal udgifterne til forundersøgelse - jf. Museumslovens § 26.2 – afholdes af bygherre.

Hvis forundersøgelsen viser, at der findes fortidsminder på området, skal disse udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. I nogle tilfælde er det dog muligt at ændre ved jordindgrebet, så en udgravning ikke bliver nødvendig. Er det ikke muligt, vil udgravningen skulle finansieres af bygherre.

De jordfaste fortidsminder er omfattet af museumslovens § 27. Derfor skal man, hvis man ved anlægsarbejde støder på et fortidsminde, straks indstille arbejdet i det omfang, det berører fortidsmindet, og tilkalde Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev.

Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev udarbejder gerne ved henvendelse fra bygherre budget og tidsplan for en forundersøgelse af området. Henvendelse til Per Ethelberg: 73 52 34 62 eller Hans Chr. Andersen: 73 52 34 67.

Med venlig hilsen

Anne Birgitte Sørensen
Museumsinspektør

Partshøring

Region Syddanmark har foretaget partshøring i medfør af Forvaltningslovens § 19, stk. 1. Formålet med høringen er at regionen træffer den endelige afgørelse på et fuldt oplyst grundlag. Høringen forløb i perioden november – december 2016, og der er ikke indkommet hørings svar.

Høring af Sønderborg Kommune. fastsættelse af efterbehandlingsvilkår

Region Syddanmarks udkast til tilladelsen har været i høring hos Sønderborg Kommune omkring fastsættelse af vilkår om efterbehandling i perioden november – december 2016 i medfør af Råstoflovens § 10a.

Sønderborg Kommune har ikke haft bemærkninger til efterbehandlingsvilkårene.

Klagevejledning

Region Syddanmarks afgørelse efter råstofloven og planloven (for så vidt angår retlige spørgsmål) kan påklages til Natur og Miljøklagenævnet. Klageberettigede er adressaten for afgørelsen, en offentlig myndighed, enhver der i øvrigt har en væsentlig individuel interesse i afgørelsen, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og organisationer, der har en væsentlig interesse i afgørelsen.

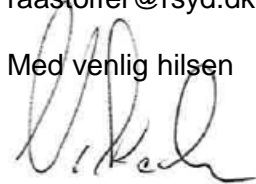
Hvis I ønsker at klage over denne afgørelse til Natur og Miljøklagenævnet skal der klages via Klageportalen, som I finder et link til på forsiden af www.nmkn.dk. Klageportalen ligger på www.virk.dk eller www.borger.dk. Der logges på www.virk.dk eller www.borger.dk, som man plejer, typisk med NEM-ID. Klagen sendes gennem Klageportalen til regionen, da vi har truffet afgørelsen. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for myndigheden i Klageportalen. En klage koster kr. 500. Gebyret betales med betalingskort i Klageportalen. Gebyret tilbagebetales, hvis klager får helt eller delvis medhold i klagen.

En evt. klage skal være tilgængelig for Region Syddanmark i klageportalen senest den 16. januar kl. 23.59. Ansøger får besked, hvis der klages over afgørelsen.

Tilladelsen må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Klage i henhold til råstofloven har opsættende virkning, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet. Hvis afgørelsen ønskes indbragt for domstolene, skal dette ske inden 6 måneder fra modtagelsen af dette brev.

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til Region Syddanmark, Miljø & Råstoffer, miljoe-raastoffer@rsyd.dk gerne med henvisning til sagsnr. og titlen på tilladelsen.

Med venlig hilsen

Niels Koch
Sagsbehandler

Kopi til:

Sønderborg Kommune, Stine Jacobsen, e-mail: sjac@sonderborg.dk

Museum Sønderjylland, e-mail: planer@museum-sonderjylland.dk

Naturstyrelsen, Kystdirektoratet, Anette Bonde, e-mail: anette.bonde@kyst.dk

Esben Tychsen, Nybøl Norvej 10, Skodsbøl, 6310 Broager

Marianne Bolette Andsager, Nybøl Nor 2, 6400 Sønderborg

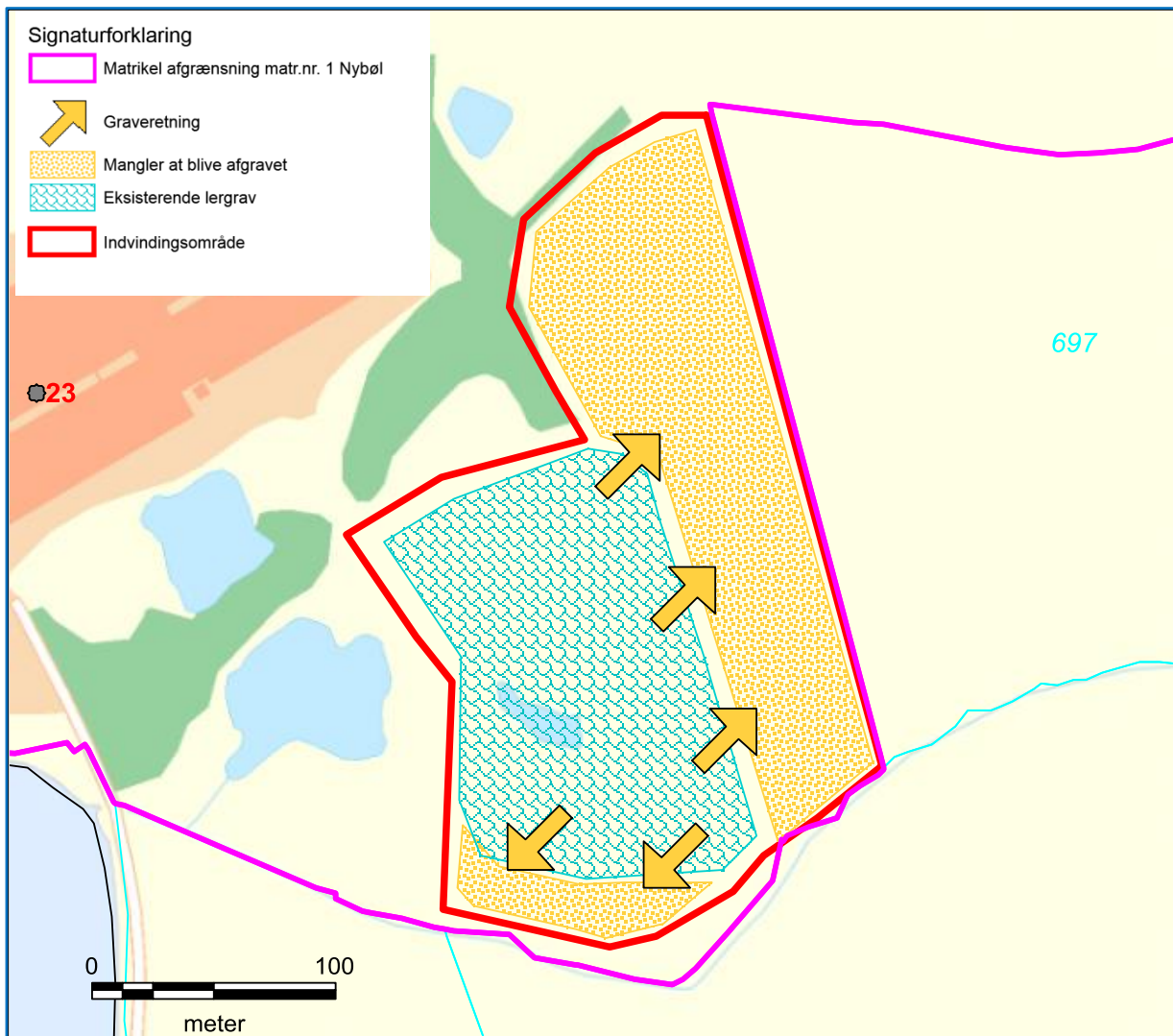
Bilag

1. Oversigtskort - dispensation til modtagelse af uforurennet jord
2. Oversigtskort - graveplan
3. Oversigtskort – efterbehandlingsplan
4. Oversigtskort – efterbehandling landbrugsformål - koteplan
5. Tilladelser og dispensationer

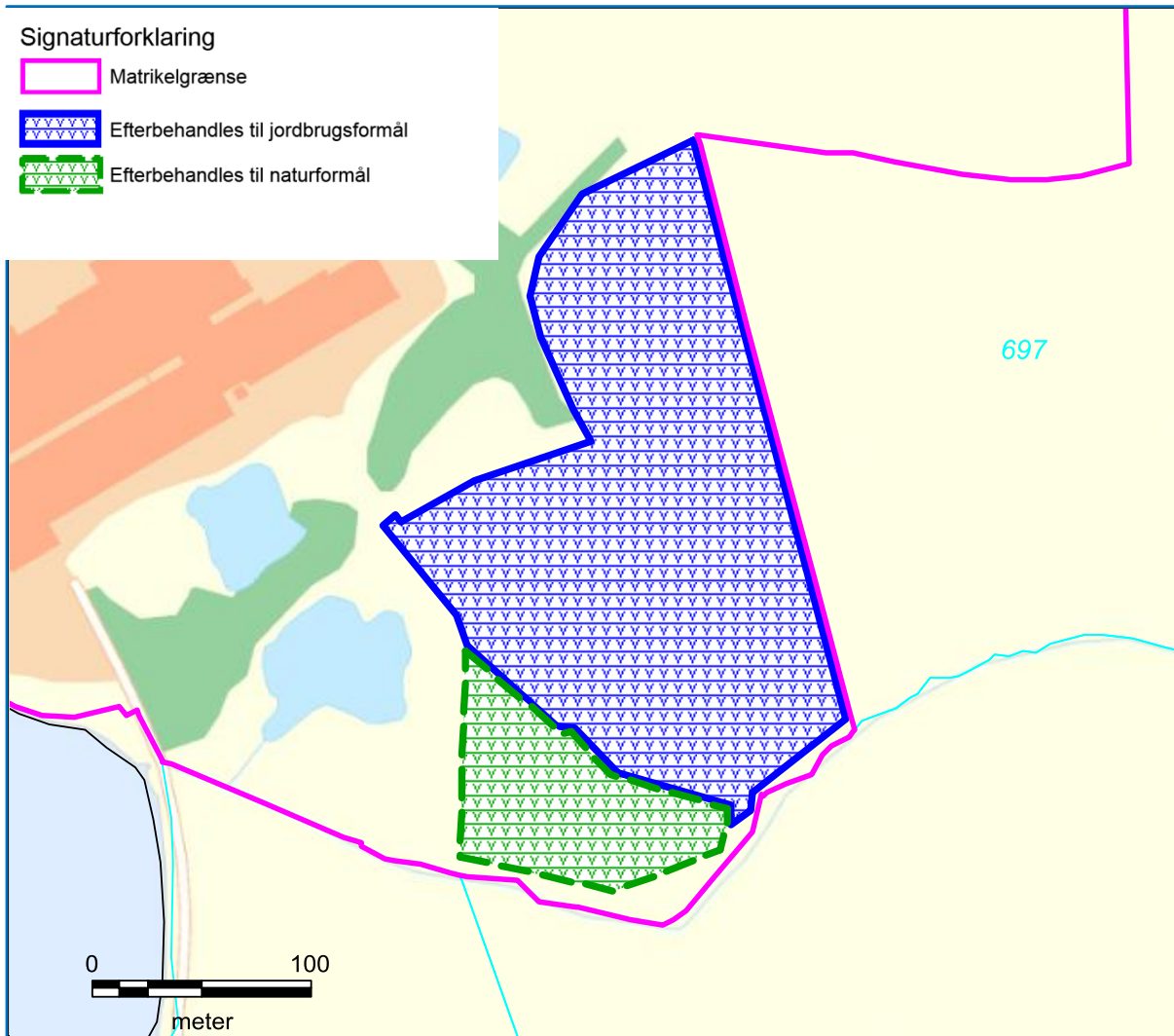
Bilag 1 – Oversigtskort - dispensation til modtagelse af uforurennet jord (jordforureningslovens §52)

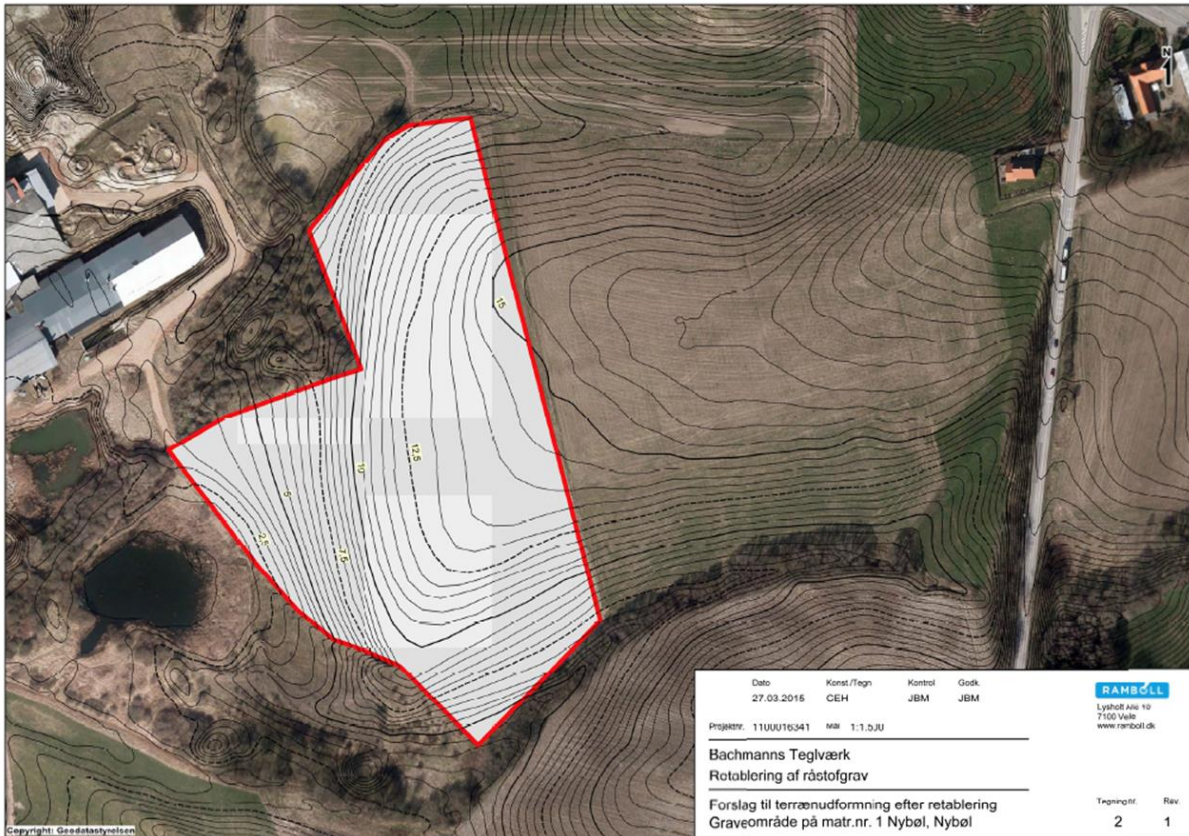
Bilag 2 – Graveplan

Bilag 3 – Oversigtskort - efterbehandling

Bilag 4 – Efterbehandling landbrugsformål - koteplan

Bilag 5 - Tilladelser og dispensationer

Sønderborg Kommunes lovliggørende dispensation til indvinding på matr.nr. 1 Nybøl Ejerslav, Nybøl af 10. november 2016

10-11-2016

15/26729

Bachmanns Teglværk A/S
Amtsvejen 23
6400 Sønderborg
Att. Jacob Bendtsen

Lovliggørende dispensation til indvinding af ler på matr.nr. 1 Nybøl ejerlav, Nybøl

Lovliggørende dispensation

Sønderborg Kommune dispenserer til indvinding af ler i beskyttet natur på matr.nr. 1 Nybøl ejerlav, Nybøl, beliggende ved Bachmanns Teglværk, Amtsvejen 23, Nybøl. Placering fremgår af vedlagte kortbilag 1.

Kommunen dispenserer i medfør af § 3 stk. 1, jf. § 65, stk. 3 i Lov om naturbeskyttelse, lovebekendtgørelse nr. 1217/2016.

Vilkår

Kommunen dispenserer på følgende vilkår:

- Området, der skal efterbehandles til naturformål er indtegnet på kortbilag 2.
- De afgravede skrænter udjævnes, så anlægget bliver ca. 1:3
- Der fyldes ren lerjord fra samme matrikel i udgravningen, så der bliver etableret en sø med en maksimal vanddybde på 1,5 meter.
- Søens brinker udjævnes, så de i det væsentlige ikke er stejlere en 1:5
- Der må etableres overløb fra søen, så søen får en maksimal dybde på 1,5 meter.
- Der må ikke ledes drænvand til søen.
- Der må ikke tilføres andet jord end ovenfor nævnte til området, der efterbehandles til naturformål.

Sønderborg Kommune fører løbende tilsyn med at vilkårene overholdes.

Øvrig efterbehandling

- Uden for området med beskyttet natur efterbehandles i overensstemmelse med indvindingstilladelse, der meddeles af Region Syddanmark.

Sønderborg Kommune

Vand & Natur
Rådhusstrøvet 10
6400 Sønderborg

T 8872 6400
F 8872 6402

post@sonderborg.dk
www.sonderborgkommune.dk

Sagsbehandler: SJ
KS: LD

10-11-2016

15/26729

Side 2/7

Redegørelse

Baggrund

Bachmanns Teglværk har en tilladelse til indvinding af ler på en nærmere defineret del af matr.nr. 1 Nybøl, Nybøl. Uden for indvindingstilladelsens graveområde er der registreret flere typer af beskyttet natur.

Sønderborg Kommune er blevet opmærksom på, at der er indvundet ler uden for det tilladte graveområde i et område, hvor der er registreret beskyttet natur. Området er indtegnet på kortbilag 1.

Anmeldte rettigheder, Bachmanns Teglværk

Området omkring Bachmanns Teglværk, matr.nr. 1 Nybøl ejerlav, Nybøl er udlagt som graveområde for ler i Region Syddanmarks Råstofplan 2012.

Der er anmeldte rettigheder til indvinding af råstoffer på arealet efter råstofloven fra 1972. Rettighederne er forlænget af Sønderjyllands amt i 2003. De forlængede rettigheder udløber i 2028. Der er givet tilladelse til indvinding af ler af Sønderjyllands Amt i 2006. Tilladelsen blev ikke udnyttet inden for 3 år og bortfaldt derfor. En ny tilladelse blev meddelt af Sønderborg Kommune i 2011.

Områdets beskyttelse

Indtil 2011 har indvindingstilladelsen omfattet en større dele af matrikel 1, Nybøl Ejerlav, Nybøl. Forud for meddelelsen af den seneste indvindingstilladelse (2011) registrerede Sønderborg Kommune beskyttet natur i dele af lergraven. Indvindingsområdet blev i tilladelsen fastlagt, så det lå uden for beskyttet natur. Af indvindingstilladelsen fremgår, at der er registreret beskyttet natur i lergraven.

På baggrund af luftfotos vurderer kommunen, at der i en lang årrække er gravet ler i forskellige dele af området, hvorefter indvindingen er ophørt i dele af området i ca. 25 år indtil 2014. Overdrevsvegetationen har indfundet sig på arealer, hvor de øverste jordlag er gravet bort. En del af overdrevet er gravet bort, men på den resterende del af overdrevet er der ved de seneste besigtigelser registreret arter, der er typiske for overdrev. Kommunen vurderer, at arealet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 som beskyttet biologisk overdrev.

I en større udgravning er der opstået en sø og i lavningerne langs vandløbet i områdets sydlige del og omkring søen er der opstået et moseområde. Ved kommunens seneste besigtigelser i sommeren 2015 og 2016 er der registreret en række plantearter, der er karakteristiske for

10-11-2016

15/26729

Side 3/7

naturtyperne overdrev, sø og mose. I det området, hvor der er indvundet ler uden for graveområdet, er der registreret beskyttet overdrev.

Indvinding i beskyttet natur

Graveområdet er besigtiget i 2015 sammen med teglværkets repræsentant, der oplyste, at virksomheden ikke var opmærksom på, at der var gravet uden for graveområdet. Han fremhævede, at indvindingstilladelsens afgrænsning af graveområdet var vanskelig at erkende på arealet og at virksomheden ikke var opmærksom på, at der var foretaget en ny registrering af beskyttet natur. Virksomheden var af den opfattelse, at det gældende graveområde svarede til det fra Amtets tilladelse fra 2006.

Af vejledningen til naturbeskyttelsesloven fremgår, at bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens § 3 ikke kan fortrænges af, at noget tillades eller er udtrykkeligt tilladt efter anden lovgivning. Det fremgår, at råstofindvinding i § 3 område kræver dispensation, også selvom området er omfattet af forlængede anmeldte rettigheder.

I det område, hvor der er registreret beskyttet natur, er næsten alt brugbart ler indvundet.

Retablering af natur

Indvindingen af ler i området med beskyttet natur er næsten færdig, ressourcen er næsten udnyttet på det sted og efterbehandlingen kan gennemføres inden for 1 år.

I det område, hvor der har været beskyttet natur efterbehandles der til naturformål:

Udjævning af skrænter: Af hensyn til sikkerheden udjævnes lergravens lodrette graveprofiler, så anlægget bliver ca. 1:3.

Dannelse af sø: Der vil samle sig vand i bunden af udgravningen. For at sikre, at området forbliver lavvandet, fyldes der op med ren lerjord fra samme matrikel, således at der bliver en sø med en maksimal vanddybde på 1,5 meter. Søens brinker udjævnes, så de i det væsentlige ikke er stejlere end 1:5. Fra lergraven er der i dag et eksisterende overløb, der må bevares, så søens dybde bliver maksimalt 1,5 meter.

Der må ikke tilføres yderligere jord: Naturen vil indfinde sig på de afgravede lerflader, derfor må der ikke tilføres jord til den del af området,

10-11-2016

15/26729

Side 4/7

der efterbehandles til naturformål, ud over det ler, der lægges i bunden af lavningen som oven for nævnt.

Med de stillede vilkår forventes det, at naturen vil udvikle sig til en mosaik af overdrev, mose og sø.

Den del af indvindingsområdet, der skal efterbehandles til naturformål, skal tinglyses til varig natur.

Begrundelse

Overdrev og ferske enge blev beskyttet som naturtype med naturbeskyttelseslovens ikrafttræden i 1992. Da der første gang blev anmeldt rettigheder til råstofindvinding i 1973 (accepteret af Sønderjyllands Amtsråd i 1975), var området ved teglværket ikke beskyttet. Ved forlængelsen af de anmeldte rettigheder i 2003 er det muligt, at dele af området har været omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Sønderjyllands Amt har meddelt indvindingstilladelse på arealet i 2006, hvor området sandsynligvis også har været beskyttet, men ikke registreret som beskyttet. Sønderjyllands Amt tog i sin behandling af sagen ikke stilling til, om arealet var beskyttet.

Ved fornyelsen af indvindingstilladelsen i 2011 blev registreringen af beskyttet natur opdateret. Teglværket var på det tidspunkt ikke opmærksom på, at der blev registreret beskyttet natur.

Teglværket har gennem en lang årrække haft en berettiget eller rimelig forventning om at kunne indvinde ler i området. Forventningen bygger på de anmeldte rettigheder, som er opnået før bestemmelserne vedrørende biologiske overdrev trådte i kraft. Kravet om dispensation til indvindingen er opstået med regler, der er vedtaget efter rettighederne er anmeldt (mellekkommende lovgivning) og der har været givet indvindingstilladelse. Bestemmelsen om beskyttelsen af biologiske overdrev trådte i kraft ved en lovændring i juni 2004.

Teglværkets berettigede forventning til at kunne indvinde råstofressourcen tillægger Sønderborg Kommune væsentlig betydning i den konkrete sag, fordi der er anmeldte rettigheder på arealet.

Derfor vurderer kommunen, at virksomheden i den konkrete sag ville have opnået en dispensation til indvindingen af råstoffer, hvis der var blevet søgt på forhånd.

10-11-2016

15/26729

Side 5/7

Da de beskyttede naturtyper er fjernet vurderer kommunen, at virksomheden kan indvinde resten af leret, før området retableres.

Med den beskrevne efterbehandling er betingelserne til stede for at der kan udvikle sig et varieret naturområde. De vandfyldte, lavvandede lavninger vil kunne fungere som leve- og ynglelokaliteter for padder. De åbne lerflader vil sandsynligvis kunne udvikle sig til overdrev. De tilbageværende naturarealer i området vil sikre en spredning af arter til det efterbehandlede areal.

Øvrige forhold

Tilladelse til indvinding af råstoffer meddeles af Region Syddanmark.

Efterbehandlingsplanen tinglyses.

Dispensationen fra naturbeskyttelsesloven gælder i tre år.

Klage

Kommunens afgørelse kan inden 4 uger fra offentliggørelsen ankes til Natur- Miljøklagenævnet, jf. klagevejledning.

Hvis du har spørgsmål til afgørelsen, er du velkommen til at kontakte mig.

Venlig hilsen

A handwritten signature in black ink that reads "Stine Jacobsen".

Stine Jacobsen

Telefon 8872 6642

sjac@sonderborg.dk

Kopi til

Styrelsen for Vand og Naturforvaltning, svana@svana.dk, Dansk botanisk forening, rasmusfuglsangfrederiksen@gmail.com, Dansk Fritidsfiskerforbund, teamstr@gmail.com, Dansk sportsfiskerforbund, lbt@sportsfiskerforbundet.dk, Danmarks naturfredningsforening, dnsouenderborg-sager@dn.dk, Dansk Ornitologisk Forening, natur@dof.dk, Dansk Ornitologisk Forening, lokal: soenderborg@dof.dk, Friluftsrådet, lokal: b.joensson@stofanet.dk, LandboSyd, Åbenrå, info@landbosyd.dk, Landwirtschaftlicher Hauptverein, Tinglev, lhn@lhn.dk, Sønderjysk Landboforening, Vojens, slf@slf.dk, Sønderjysk Familielandbrug, dsh@lrs.dk

Bilag:

Kortbilag 1: Dispensation til indvinding af ler i beskyttet natur

Kortbilag 2: Retablering af natur/efterbehandling

Klagevejledning

10-11-2016

15/26729

Side 6/7

Kortbilag 1: Dispensation til indvinding i beskyttet natur

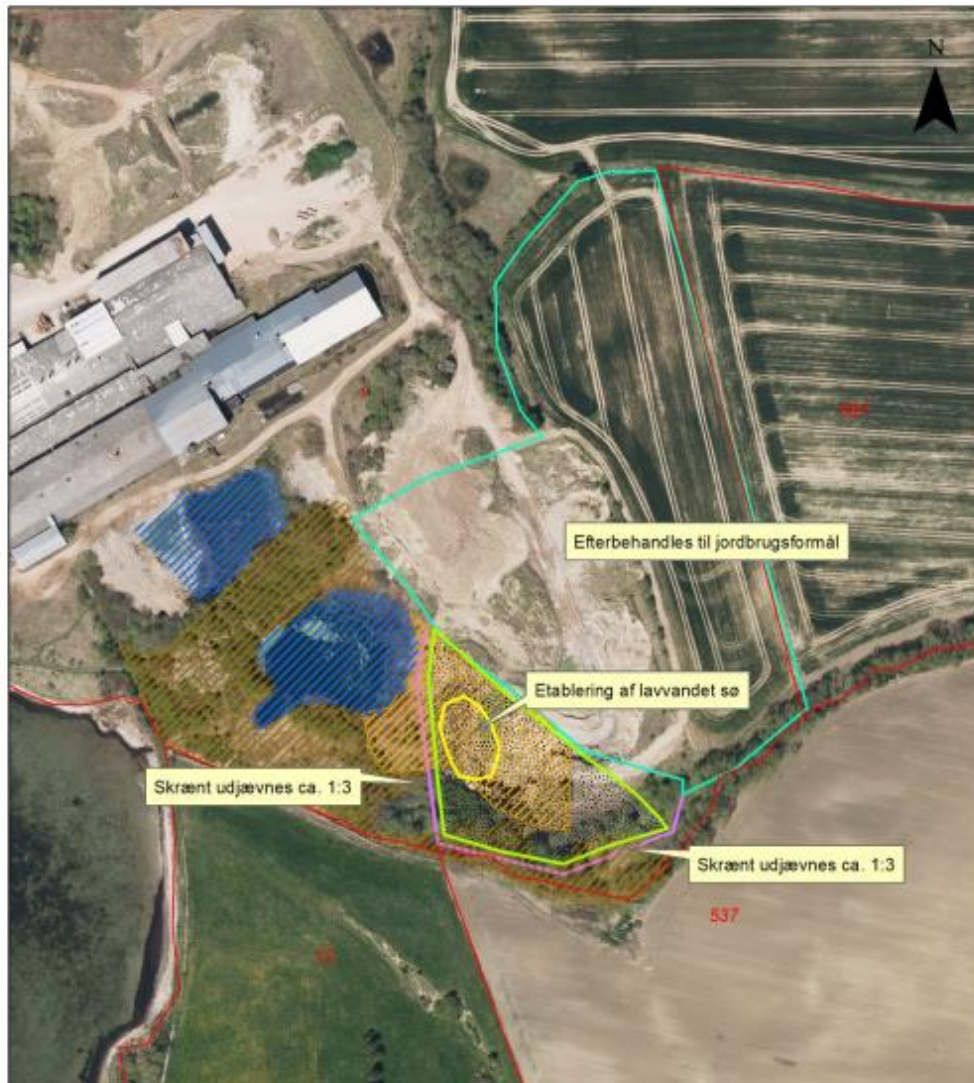
Signaturforklaring

- Jordetykke
- Indvinding i beskyttet natur
- Beskyttet natur: Mose
- Beskyttet natur: Overdrev
- Beskyttet natur: Sø
- Gravetilladelse 2011

Kortbilag
Luftfoto 2016
Afdeling
Vand & Natur
Sagsbehandler: SJ
Dato: Okt. 2016

50 25 0 50 Meters 1:2.500

Kortbilag 2: Retablering af natur

Signaturforklaring

- Jorddykke
- Beskyttet natur: Mose
- Beskyttet natur: Overdrev
- Beskyttet natur: Sø
- Gravetilladelse 2011
- Etablering af lavvandet sø
- Område, der retableres til natur
- Skrænt udjævnes til ca. 1:3

Kortbilag
Luftfoto 2016
Afdeling
Vand & Natur
Sagsbehandler: SJ
Dato: nov 2016

50 25 0 50 Meters 1:2.500

Klagevejledning Naturbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 1217/2016)

Hvad kan der klages til Natur- og Miljøklagenævnet over? - § 78

Der kan klages over afgørelser truffet af Sønderborg Kommune

Hvem kan klage? - § 86

- Adressaten for afgørelsen
- Ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører
- Offentlige myndigheder
- En berørt nationalparkfond oprettet efter lov om nationalparker
- Lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen
- Landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø
- Landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Natur- og Miljøklagenævnet kan kræve dokumentation for foreningers og organisationers klageberettigelse. Naboer og ejere af ejendomme omkring den ejendom, som afgørelsen vedrører, er ikke klageberettigede efter naturbeskyttelsesloven.

Hvordan klager man? - § 87

Klage over afgørelser indgives skriftligt til den myndighed, der har truffet afgørelsen, ved brug af Klageportalen, www.nmkn.dk. I særlige tilfælde kan man blive undtaget fra kravet om at klage via Klageportalen, se vilkårene på www.nmkn.dk. Klagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om Klageportalen. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til Sønderborg Kommune, der videresender den til Natur- og Miljøklagenævnet. Natur- og Miljøklagenævnet opkræver et klagegebyr på 500 kr. Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist.

Frist for at indgive klage - § 87

Klage skal være indgivet inden 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen fra bekendtgørelsen.

Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Virkning af en klage - § 87

Hvis der klages rettidigt, må en tilladelse ikke udnyttes, før klagen er afgjort, medmindre Natur- og Miljøklagenævnet bestemmer andet.

Indbringelse for domstolene - § 88

Et eventuelt sagsanlæg skal være anlagt inden 6 måneder efter afgørelsen er meddelt eller offentliggjort. Hvis du ønsker at indbringe Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse for domstolene, skal sagen være anlagt inden 6 måneder efter, at Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er meddelt.

Uanset om der anlægges retssag, er man forpligtet til at rette sig efter Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse, indtil domstolen måtte bestemme noget andet.